

Nr 15

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen; given Stockholms slott den 9 januari 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden, för prövning i grundlagsenlig ordning förelägga riksdagen härvid fogat förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen.

GUSTAF ADOLF

Lennart Geijer

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa smärre ändringar i 12 kap. tryckfrihetsförordningen om rättegången i tryckfrihetsmål. Ändringarna är i huvudsak föranledda av tidigare vidtagna ändringar i rättegångsbalken och kommunallagstiftningen.

Förslag

till

ändring i tryckfrihetsförordningen¹

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

12 kap.

1 §.²

Tryckfrihetsmål upptagas av rådhusrätt i stad som är säte för länsstyrelse eller, om rådhusrätt ej finnes i staden, av den rådhusrätt inom länet, som enligt Konungens förordnande är behörig att för länet upptaga sådana mål. Förekommer anledning att även annan rådhusrätt inom länet skall äga upptaga tryckfrihetsmål, äger Konungen förordna därom.

Finnes ej rådhusrätt inom länet, äger Konungen utse rådhusrätt utom länet att för länet upptaga tryckfrihetsmål.

Till tryckfrihetsmål — — — — — 5 §.

3 §.

För varje län skola utses jurymän, fördelade i två grupper med sexton jurymän i första gruppen och åtta jurymän i andra gruppen. Jurymännen i andra gruppen skola vara eller hava varit nämndemän vid allmän underrätt. För Stockholms stad och län utses jurymän gemensamt.

För varje län skola utses jurymän, fördelade i två grupper med sexton jurymän i första gruppen och åtta jurymän i andra gruppen. Jurymännen i andra gruppen skola vara eller hava varit nämndemän vid allmän underrätt.

¹ Omtryckt 1965:818.

² Ändringen innebär bl. a. att andra stycket upphävs.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.¹

Jurymännen utses — — — — — fyra kalenderår.

Valet skall förrättas för *Stockholms stad och län av stadsfullmäktige i Stockholm och landstinget i Stockholms län samt för annat län av landstinget i länet eller, då inom länet äro flera landsting eller finnes stad, som ej deltagar i landsting, av landstingen eller av landsting och stadsfullmäktige i sådan stad.* Skola enligt vad nu sagts jurymännen väljas av mer än en valmyndighet, fördelas antalet jurymän inom vardera gruppen mellan valmyndigheterna med ledning av folkmängden, i fråga om jurymän, som skola utses för *Stockholms stad och län, av Konungen och i andra fall av länsstyrelsen i länet.*

Valet skall företagas under året närmast före valperioden av landsting vid lagtima möte samt av stadsfullmäktige, sedan landstinget förrättat sitt val.

Då juryman skall väljas, ankomme på rådhusrätten att göra anmälan därom till den som har att föranstalta om valet.

Valet skall förrättas av landstinget i länet eller, då inom länet finnes kommun som ej tillhör landstingskommun, av landstinget och kommunfullmäktige i förstnämnda kommun. I *Gotlands län förrättas valet av kommunfullmäktige i Gotlands kommun.* Skola enligt vad nu sagts jurymännen väljas av mer än en valmyndighet, fördelar länsstyrelsen antalet jurymän inom vardera gruppen mellan valmyndigheterna med ledning av folkmängden.

Då juryman skall väljas, ankomme på tingsrätten att göra anmälan därom till den som har att föranstalta om valet.

5 §.²

Till jurymän skola utses inom länet boende svenska medborgare, som uppnått tjugufem års ålder. De böra vara kända för omdömesgillhet, självständighet och rättrådighet. Bland jurymännen böra skilda

Till jurymän skola utses myndiga svenska medborgare, som äro bosatta inom länet. De böra vara kända för omdömesgillhet, självständighet och rättrådighet. Bland jurymännen böra skilda samhällsgrupper och

¹ Ändringen innebär bl. a. att tredje stycket upphävs.

² Ändringen innebär bl. a. att andra stycket upphävs.

1* — Bihang till riksdagens protokoll 1970. 1 saml.

(Nuvarande lydelse)

samhällsgrupper och meningsriktningar samt olika delar av länet vara företrädde.

Ej må den vara juryman, som är omyndig eller i konkurstillstånd.

(Föreslagen lydelse)

meningsriktningar samt olika delar av länet vara företrädde.

6 §.

Juryman, som fyllt sextio år, äge avsäga sig uppdraget. Vill juryman eljest avgå, pröve *rådhusrätten*, om giltigt hinder föreligger för honom att utöva uppdraget. Upphör juryman att vara valbar, vare uppdraget förfallet.

Juryman, som fyllt sextio år, äge avsäga sig uppdraget. Vill juryman eljest avgå, pröve *tingsrätten*, om giltigt hinder föreligger för honom att utöva uppdraget. Upphör juryman att vara valbar, vare uppdraget förfallet.

7 §.

Avgår juryman eller upphör han att vara valbar, skall inom den grupp av jurymän, som den avgångne tillhörde, valmyndigheten utse annan i hans ställe för återstoden av valperioden. Valet må i landstingets ställe företagas av dess förvaltningsutskott; dock gälle sådant val allenast för tiden intill landstingets *näst infallande lagtima* möte.

Avgår juryman eller upphör han att vara valbar, skall inom den grupp av jurymän, som den avgångne tillhörde, valmyndigheten utse annan i hans ställe för återstoden av valperioden. Valet må i landstingets ställe företagas av dess förvaltningsutskott; dock gälle sådant val allenast för tiden intill landstingets *nästkommande* möte.

8 §.

Klagan över val av juryman skall föras hos *rådhusrätten*. Ehuru klagan ej föres, pröve rätten den valdes behörighet.

Beträffande fullföljd av talan mot *rådhusrätts* beslut i fråga, som avses i första stycket, gälle vad i lag är stadgat om fullföljd av talan mot underrätts beslut i rättegång. Mot hovrätts beslut må talan ej föras.

Föres klagan, — — — — — förordnar annat.

Klagan över val av juryman skall föras hos *tingsrätten*. Ehuru klagan ej föres, pröve rätten den valdes behörighet.

Beträffande fullföljd av talan mot *tingsrätts* beslut i fråga, som avses i första stycket, gälle vad i lag är stadgat om fullföljd av talan mot underrätts beslut i rättegång. Mot hovrätts beslut må talan ej föras.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

15 §.

Närmare bestämmelser — — — — — regeringsformen föreskriver.

Äro inom samma län flera *rådhusrätter*, vilka äga upptaga tryckfrihetsmål, skola de uppgifter, som avses i 4, 6, 8 och 9 §§, fullgöras av den *rådhusrätt* Konungen bestämmer.

Äro inom samma län flera *tingsrätter*, vilka äga upptaga tryckfrihetsmål, skola de uppgifter, som avses i 4, 6, 8 och 9 §§, fullgöras av den *tingsrätt* Konungen bestämmer.

Övergångsbestämmelse

Mål, som vid tiden för ikraftträdandet av tryckfrihetsförordningen i dess nya lydelse är anhängigt vid underrätt som är behörig enligt de äldre bestämmelserna men ej enligt de nya bestämmelserna, skall dock slutbehandlas där.

*Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 9 januari
1970.*

Närvarande:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSOON, LÖFBERG, LIDBOM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändring i tryckfrihetsförordningen* (TF) och anför.

Behörighet att ta upp tryckfrihetsmål tillkommer f. n. endast rådhusrätt. Enligt 12 kap. 1 § första stycket TF gäller som huvudregel att sådana mål skall handläggas av rådhusrätt i residensstad. Finns inte rådhusrätt i staden, tas målen upp av den rådhusrätt inom länet som Kungl. Maj:t utser. Kungl. Maj:t kan också förordna att även annan rådhusrätt inom länet skall äga sådan behörighet. Förordnande med sådan innebörd har meddelats beträffande rådhusrätterna i Eskilstuna, Norrköping, Häl-singborg och Borås. Finns inte någon rådhusrätt inom länet, kan Kungl. Maj:t enligt 1 § andra stycket utse rådhusrätt utom länet att ta upp tryckfrihetsmål för länet. Sådan behörighet har tillagts Stockholms rådhusrätt i fråga om tryckfrihetsmål från Gotlands län, rådhusrätten i Jönköping i fråga om mål från Skaraborgs län, rådhusrätten i Malmö i fråga om mål från Kristianstads län, rådhusrätten i Gävle i fråga om mål från Kopparbergs län och rådhusrätten i Sundsvall i fråga om mål från Västernorrlands län.

Genom lagen (1969:244) om ändring i rättegångsbalken (RB) har bestämmelserna om de allmänna underrätternas organisation undergått en genomgripande ändring. Reformen innebär att en ny, enhetlig underrättsorganisation skapas. Nuvarande häradsrätter och rådhusrätter ersätts av tingsrätter. Den skillnad som f. n. finns mellan land och stad i fråga om de allmänna underrätternas organisation kommer sålunda att upphöra. Ändringarna i RB träder i kraft den 1 januari 1971. Övergångsbestämmelserna till den nya lagen innehåller under punkt 7 a en regel om att bestämmelse i lag eller annan författning som avser häradsrätt eller rådhusrätt i stället skall gälla tingsrätt. Såvitt angår tryckfrihetsmål föreskrivs dock att be-

stämmande avseende rådhusrätt endast skall gälla tingsrätt som har trätt i stället för rådhusrätt (jfr prop. 1969: 44 s. 247).

Införandet av en likformig underrättsorganisation nödvändiggör vissa ändringar i TF:s bestämmelser om vilka domstolar som skall vara behöriga att ta upp tryckfrihetsmål. Den särställning som stadsdomstolarna sedan länge har intagit i detta avseende kommer att upphöra, när nuvarande dualism mellan land och stad försvinner i fråga om underrätternas organisation. Principiellt sett torde det inte finnas någon anledning att göra skillnad mellan olika tingsrätter i fråga om deras kompetensområde. Som påpekades i prop. 1969: 44 (s. 174) finns det emellertid ett visst behov av att koncentrera vissa slag av mål av mer speciell karaktär till ett mindre antal domstolar. Detta gäller bl. a. tryckfrihetsmålen. I likhet med vad som uttalades vid tillkomsten av nuvarande bestämmelser i 12 kap. 1 § TF (prop. 1948: 230 s. 98) anser jag det vara lämpligt att i princip endast en underrätt i varje län ges behörighet att pröva sådana mål. Liksom hittills bör härvid i första hand underrätt inom vars domkrets länsstyrelse har sitt säte komma i fråga. Huvudbestämmelsen i 1 § första stycket bör i enlighet härmed utformas så, att där anges att tryckfrihetsmål tas upp av tingsrätt inom vars domkrets länsstyrelse har sitt säte. Formuleringen medför att nuvarande bestämmelse om behörig domstol för den händelse att rådhusrätt inte finns i residensstad kan utgå. Däremot bör det liksom hittills finnas möjlighet för Kungl. Maj:t att utse även annan domstol inom länet att handlägga tryckfrihetsmål.

I 1 § andra stycket tillerkänns Kungl. Maj:t f. n. befogenhet att, om rådhusrätt saknas i ett län, utse rådhusrätt utom länet att ta upp tryckfrihetsmål för länet. När bestämmelsen infördes år 1953 (prop. 1952: 183), motiverades den av att den pågående indragningen av rådhusrätter i mindre städer väntades leda till att ett län kunde komma att bli helt utan rådhusrätt. Efter genomförandet av den enhetliga underrättsorganisationen finns det inte något behov av att förordna tingsrätt i ett län att handlägga tryckfrihetsmål från ett annat län. Jag förordar därför, att andra stycket utgår. En följd härav blir, att de särskilda förordnanden som har meddelats för vissa rådhusrätter med stöd av bestämmelsen i 1 § andra stycket kommer att upphöra att gälla, när ändringen i TF träder i kraft. Behöriga att ta upp tryckfrihetsmål från resp. län blir då i stället den eller de tingsrätter i länet som enligt 1 § första stycket i dess nya lydelse äger sådan behörighet. I mål, som har anhängiggjorts vid rådhusrätt utom länet före ikraftträdandet av de nya bestämmelserna, bör emellertid handläggningen slutföras av samma domstol. En särskild övergångsbestämmelse om detta bör meddelas.

Genomförandet av en enhetlig benämning på de allmänna underrätterna fr. o. m. den 1 januari 1971 föranleder vidare formella ändringar i 12 kap. 4 § sista stycket, 6 §, 8 § första och andra styckena samt 15 § andra stycket.

I samband med de nu föreslagna ändringarna torde också böra vidtas vissa ändringar i bestämmelserna om valbarhetsvillkor för jurymän. För valbarhet till juryman gäller enligt 12 kap. 5 § en nedre

åldersgräns om 25 år. Som valbarhetsvillkor är också föreskrivet att juryman inte får vara i konkurstillstånd. Samma villkor gäller f. n. i fråga om valbarhet till nämndeman vid allmän underrätt. Genom den förut berörda lagen (1969: 244) om ändring i RB har hithörande regel i RB i berörda avseenden bringats i överensstämmelse med de nya bestämmelser om valbarhet till riksdagsmannauppsdrag och kommunala förtroendeuppsdrag som nyligen beslutats av statsmakterna. Fr. o. m. år 1971 ersätts sålunda nuvarande åldersgräns för valbarhet till nämndeman med krav på myndighet, varjämte konkursvillkoret slopas. De skäl som anförts för ändringen av valbarhetsvillkoren för nämndemän äger enligt min mening motsvarande tillämpning i fråga om valbarhet till juryman (jfr prop. 1969: 44 s. 377—378 och 1LU 38 s. 49). Jag föreslår därför, att den nuvarande åldersgränsen i 12 kap. 5 § ersätts med krav på att den som uppsdraget avser är myndig och att det i paragrafen uppställda konkursvillkoret slopas. I samband härmed bör det i bestämmelsen angivna kravet på att juryman skall vara boende inom länet anpassas till den nuvarande lydelsen av folkbokföringsförordningen (1967: 198) där det bl. a. anges att var och en kyrkobokförs på den fastighet där han är bosatt, om inte annat följer av särskilda bestämmelser i förordningen.

Utöver det nu sagda bör även vissa formella ändringar vidtas i 12 kap. TF med anledning av olika under de senaste åren beslutade ändringar i kommunallagstiftningen och i den landstingskommunala indelningen.

Statsmakterna har år 1969 beslutat att nuvarande beteckningar på de borgerliga primärkommunerna — landskommun, köping och stad — fr. o. m. den 1 januari 1971 skall ersättas med den enhetliga beteckningen kommun (prop. 1969: 63, KU 44 och 45, rskr 405 och 406). Med hänsyn härtill bör formella ändringar göras i 4 § andra stycket.

Genom ändring i landstingslagen (1954: 319) slopades fr. o. m. den 1 januari 1966 den skillnad som dittills bestått mellan lagtina och urtima landstingsmöte (jfr prop. 1965: 61, KU 20, rskr 210, SFS 103). Enligt de nu gällande reglerna i landstingslagen kan landsting i likhet med fullmäktige i kommun sammanträda i den utsträckning som krävs med hänsyn till förhållandena inom varje landstingskommun. Detta påkallar en formell ändring i 7 §.

I 12 kap. 4 § tredje stycket föreskrivs att val av jurymän skall företas under året närmast före valperioden av landsting vid lagtina möte och av stadsfullmäktige sedan landstinget förrättat sitt val. Med hänsyn till de år 1969 beslutade ändringarna i 13 § fjärde stycket kommunallagen (1953: 753) och 19 § landstingslagen (prop. 1969: 129, KU 44 och 49, rskr 405 och 407) torde bestämmelsen kunna utgå.

Med stöd av riksdagens beslut (prop. 1967: 77, SU 97, rskr 221) förordnade Kungl. Maj:t den 25 maj 1967 att Stockholms stad och Stockholms

län skulle läggas samman till ett nytt län, kallat Stockholms län. Denna ändring trädde i kraft den 1 januari 1968. Kungl. Maj:t förordnade vidare den 13 juni 1969 att Stockholms stad den 1 januari 1971 skall inträda i Stockholms läns landstingskommun (jfr prop. 1969: 112, KU 25, rskr 275, SFS 215). Kungl. Maj:t förordnade dessutom den 30 december 1969 om förening av Kalmar läns norra och Kalmar läns södra landstingskommun till en landstingskommun den 1 januari 1971. De nu nämnda indelningsändringarna föranleder formella ändringar i 3 § och 4 § andra stycket.

Chefen för civildepartementet avser att senare denna dag föreslå att proposition föreläggs riksdagen med förslag att Kungl. Maj:t genom en särskild lag ges befogenhet att förordna att Gotlands läns landstingskommun skall upplösas i samband med att beslut meddelas om sammanläggning av primärkommunerna i länet till en kommun. Primärkommunerna och landstingskommunen har begärt en sådan indelningsändring den 1 januari 1971 och civilministern avser enligt vad jag har inhämtat att föreslå ett förordnande härom under förutsättning att begärt bemyndigande meddelas. Den föreslagna lagen avses träda i kraft snarast möjligt. I propositionen kommer också att föreslås vissa författningsändringar som en konsekvens av en upplösning av landstingskommunen. Författningsändringarna avses träda i kraft den 1 januari 1971.

Den lydelse av TF:s regler om val av jurymän som jag har föreslagit i det föregående förutsätter att det i varje län finns en landstingskommun som valmyndighet. Bestämmelserna i 12 kap. 4 § andra stycket är utformade så, att landstinget i regel skall välja samtliga jurymän. Finns det inom länet primärkommun, som inte tillhör landstingskommun, skall jurymännen väljas av landstinget och kommunfullmäktige i primärkommunen, varvid länsstyrelsen fördelar antalet jurymän mellan valmyndigheterna.

Om landstingskommunen i Gotlands län upplöses kommer länet att, som enda län i landet, sakna landstingskommun. Med hänsyn härtill bör uppgiften att välja jurymän för länet flyttas över på den nya primärkommunen. Jag förordar därför, att i 4 § andra stycket tas in en föreskrift om att val av jurymän i Gotlands län skall förrättas av kommunfullmäktige i Gotlands kommun.

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet utarbetats förslag till *ändring i tryckfrihetsförordningen*.

Jag hemställer att förslaget genom proposition föreläggs riksdagen för prövning i grundlagsenlig ordning.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten